

بررسی وضعیت خانواده در ۲۰ سال اخیر؛ فروپاشی یک خانواده ایرانی در هر سه دقیقه

به طور میانگین در هر ساعت ۱۸.۶ مورد طلاق در کشور ثبت می‌شود یعنی در هر سه دقیقه یک خانواده ایرانی از هم فرومی‌پاشد. این آمار در کنار آمار پنهان اختلافات زوجین زنگ خطری جدی است.

به طور میانگین در هر ساعت ۱۸.۶ مورد طلاق در کشور ثبت می‌شود یعنی در هر سه دقیقه یک خانواده ایرانی از هم فرومی‌پاشد. این آمار در کنار آمار پنهان اختلافات زوجین زنگ خطری جدی است.

خبرگزاری مهر گروه جامعه؛ علیرضا نائینی: در طول دو دهه گذشته، تحولات نهاد خانواده ایرانی بی سابقه بوده است. مسائل و آسیب‌های جدیدی پیش روی این نهاد قرار گرفته و بر پیچیدگی‌های آن افزوده شده است. از این رو بررسی این تحولات و توصیف تغییرات آن برای تبیین‌ها و آسیب شناسی‌های دقیق‌تر بعدی لازم و ضروری است. در گزارش حاضر، آخرین تغییرات نهاد خانواده در ۲۰ سال اخیر را با توجه به شاخص‌های گوناگون مرتبط با ازدواج و طلاق، با استفاده از اطلاعات و آمار منتشر شده از سوی مرکز آمار ایران و سازمان ثبت احوال کشور مورد توجه قرار داده‌ایم.

وضعیت خانواده از نگاه آمار ازدواج و طلاق

برای آسیب شناسی خانواده شاخص‌های زیادی وجود دارد، اما دقیق‌ترین آن‌ها آمارهای ازدواج و طلاق است که در این بخش به آن اشاره می‌شود. آخرین وضعیت ازدواج و طلاق در کشور در سرشماری‌ها منعکس شده است. همچنین همه ساله سازمان ثبت احوال گزارش ازدواج و طلاق سال قبل را منتشر می‌کند.

در سال ۱۳۹۳ تعداد ۷۲۴ هزار و ۳۲۴ واقعه ازدواج در کشور به ثبت رسیده است. در این میان، استان‌های تهران، خراسان رضوی و خوزستان به ترتیب دارای بیشترین نرخ ازدواج ثبت شده و استان‌های سمنان، ایلام، کهگیلویه و بویراحمد به ترتیب دارای کمترین نرخ ازدواج ثبت شده هستند.

همچنین در سال ۱۳۹۳ تعداد ۱۶۳ هزار و ۵۶۹ واقعه طلاق در کشور به ثبت رسیده است. در این میان، استان‌های تهران، خراسان رضوی، اصفهان به ترتیب دارای بیشترین نرخ طلاق ثبت شده و استان‌های ایلام، خراسان جنوبی، کهگیلویه و بویراحمد به ترتیب دارای کمترین نرخ طلاق ثبت شده هستند.

نمودار زیر تغییرات نرخ ازدواج و طلاق را در ۲۰ سال گذشته (۱۳۷۵-۹۳) نشان می‌دهد:

- طی دو دهه اخیر اگرچه نرخ رشد ازدواج با تلاطم‌های فراوانی روبرو بوده است، اما تا سال ۱۳۸۹ از روند رو به رشد مثبت برخوردار بوده است. از سال ۸۹ این روند، نزولی شده و از سال ۹۱ شیب منفی آن شتاب بیشتری گرفته است. به نحوی که تعداد ۸۹۱ هزار واقعه ازدواج در سال ۸۹ به عدد ۷۲۴ هزار واقعه در سال ۹۳ کاهش یافته است.

- طی دو دهه اخیر نرخ رشد طلاق همواره مثبت بوده است و شیب نسبتاً تندی را تجربه کرده است. به نحوی که تعداد ۳۷ هزار واقعه طلاق در سال ۷۵ به عدد ۱۶۳ هزار واقعه در سال ۹۳ (بیش از چهار برابر) افزایش یافته است.

- بر پایه اطلاعات سال ۱۳۹۳ می‌توان گفت؛ به طور میانگین در هر ساعت از شبانه روز؛ ۸۲.۶ مورد ازدواج و ۱۸.۶ مورد طلاق در کشور ثبت می‌شود. بدین ترتیب در هر سه دقیقه یک خانواده ایرانی از هم فرو می‌پاشد. این آمار در کنار آمار پنهان اختلافات و ناسازگاری‌های خانوادگی (طلاق عاطفی)، زنگ خطر بحران تحکیم خانواده را سال‌هاست که به صدا درآورده است.

نسبت ازدواج به طلاق

ارائه آمار طلاق و ازدواج هر کدام به تنهایی لازم است، اما مساله‌ای که حائز اهمیت بیشتر و گویای ارزیابی دقیق‌تری است، نسبت ازدواج به طلاق است که از تقسیم تعداد ازدواج‌های ثبت شده بر تعداد طلاق‌های ثبت شده به دست می‌آید. بر اساس آمار و اطلاعات منتشر شده از طرف سازمان ثبت احوال کشور و مرکز آمار ایران؛ آخرین وضعیت نسبت ازدواج به طلاق در کشور بدین شرح است:

در ۹ ماهه سال ۱۳۹۴ نسبت ازدواج به طلاق در کل کشور رقم ۴.۳ است. بدین ترتیب؛ در ۹ ماهه سال ۱۳۹۴ به ازای هر ۴.۳ مورد ثبت ازدواج، یک طلاق به ثبت رسیده است. همچنین در میان استان‌های کشور؛ استان تهران (۲.۸) از کمترین نسبت ازدواج به طلاق برخوردار بوده و استان‌های البرز و گیلان (۳.۱)، قم و مازندران (۳.۵) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. استان سیستان و بلوچستان (۱۲.۲) نیز از بیشترین نسبت ازدواج به طلاق برخوردار است. نمودار زیر تغییرات نسبت ازدواج به طلاق در ۲۰ سال گذشته (سال ۱۳۷۵ الی ۱۳۹۴) را نشان می‌دهد:

- طی ۲۰ سال گذشته همواره نسبت ازدواج به طلاق سیر نزولی داشته است. در سال ۷۵ نسبت ازدواج به طلاق رقم ۱۲.۷ بوده؛ اما در سال ۹۴ این نسبت به رقم ۴.۳ رسیده است.

توزیع سنی زوجین در زمان ازدواج و طلاق

بر پایه اطلاعات و آمار ارائه شده توسط سازمان ثبت احوال کشور، در ۹ ماهه سال ۱۳۹۴؛

بیشترین ازدواج برای مردان در گروه سنی ۲۹-۲۵ سال ثبت شده است (۳۶.۷ درصد از کل ازدواج‌ها)

بیشترین ازدواج برای زنان در گروه سنی ۲۰-۲۴ سال ثبت شده است (۳۰ درصد از کل ازدواج‌ها)
بیشترین ترکیب ازدواج؛ برای ترکیب سنی مردان ۲۰-۲۴ سال با زنان ۱۵-۱۹ سال ثبت شده است (۱۵ درصد از کل ازدواج‌ها)
بیشترین طلاق برای مردان در گروه سنی ۲۵-۲۹ سال ثبت شده است (۲۴.۱ درصد از کل طلاق‌ها)
بیشترین طلاق برای زنان در گروه سنی ۲۵-۲۹ سال ثبت شده است (۲۳ درصد از کل طلاق‌ها)
بیشترین ترکیب طلاق؛ برای ترکیب سنی مردان ۳۰-۳۴ سال با زنان ۲۵-۲۹ سال ثبت شده است (۲۴ درصد از کل طلاق‌ها)

میانگین سن ازدواج

شاخص میانگین سن ازدواج از معدل گروه‌های سنی مختلف با توجه به فراوانی ازدواج صورت گرفته در آن‌ها به دست می‌آید. اطلاعات و آمار موجود نشان دهنده افزایش این شاخص در سال‌های اخیر است. این افزایش به ویژه برای زنان چشمگیر و قابل توجه بوده است. برخی از کارشناسان معتقدند؛ افزایش میانگین سن ازدواج در سال‌های اخیر نشان از گسترش پدیده «تأخیر ازدواج» است. تأخیر ازدواج به معنای ازدواج در سنین بالاتر از «سن مناسب ازدواج» است. سن مناسب ازدواج سن یا حدودی از سن است که جوانان یک جامعه به طور متوسط دارای حداقل شرایط جسمی، روحی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی برای ازدواج باشند.

در ۹ ماهه سال ۱۳۹۴ میانگین سن ازدواج در کل کشور برای مردان ۲۹ سال و برای زنان ۲۴ سال است. در حالی که این شاخص در سال ۱۳۷۵ (قریب ۲۰ سال پیش)؛ برای مردان ۲۵.۶ سال و برای زنان ۲۲.۴ سال بوده است. بدین ترتیب میانگین سن ازدواج مردان در ۲۰ سال گذشته، ۳.۴ سال و میانگین سن ازدواج زنان ۱.۶ سال افزایش داشته است. همچنین در میان استان‌های کشور؛ استان تهران با میانگین ۳۰.۱ سال برای سن ازدواج مردان و ۲۶ سال برای سن ازدواج زنان دارای بالاترین میانگین سن ازدواج در کشور است. این در حالی است که در بخش شمیرانات تهران این میانگین برای مردان ۳۲.۴ سال و برای زنان ۲۸.۹ سال است.

نمودار زیر تغییرات میانگین سن ازدواج در ۴۰ سال گذشته (سال ۱۳۵۵ الی ۱۳۹۴) را نشان می‌دهد:

افزایش میانگین سن ازدواج در سال‌های اخیر، لزوماً به معنای تأخیر ازدواج نیست

در تحلیل افزایش میانگین سن ازدواج و ارتباط آن با پدیده تأخیر ازدواج باید گفت؛ افزایش میانگین سن ازدواج در سال‌های اخیر، لزوماً به معنای تأخیر ازدواج نیست. چراکه تغییرات در ساختار جمعیت جوان کشور تأثیرات زیادی بر آمار میانگین سن ازدواج داشته است. به بیان دیگر؛ تغییرات ساختار سنی جمعیت را می‌توان علت کاهش نرخ ازدواج در کشور و افزایش آمار مربوط به میانگین سن ازدواج دانست. داده‌های مربوط به سازمان ثبت احوال کشور کاهش ۴ درصدی سهم جمعیت جوان کشور (۱۵ تا ۲۹ سال) را در سال‌های ۹۰-۱۳۸۵ نشان می‌دهد. بر اساس دو سرشماری انجام شده در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰، جمعیت جوان کشور از ۳۵.۴ درصد کل جمعیت به ۳۱.۵ درصد کاهش یافته است. باید توجه داشت؛ گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال (سنین جوانی)، گروه سنی است که بالاترین و بیشترین تراکم جمعیت شناختی را دارد. بدین معنی که بیشتر وقایع و رفتارهای جمعیتی در طول سال‌های دوره جوانی رخ می‌دهد. در این سنین بیشترین تغییرات و گذارهای زندگی رخ می‌دهد. از سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۵ تعداد جوانان با سرعت قابل توجهی افزایش یافته و از ۸.۵ میلیون (۲۵ درصد کل جمعیت) به ۲۵ میلیون نفر (۳۵.۴ درصد کل جمعیت) رسیده است. از سال ۱۳۸۵ به بعد از تعداد جوانان کشور به تدریج کاسته شده و در سال ۱۳۹۰ تعداد آن‌ها به ۲۳.۷ میلیون نفر (۳۱.۵ درصد کل جمعیت) رسیده است. پیش‌بینی می‌شود که در آینده نیز این روند بطنی کاهش تداوم داشته باشد. این تغییرات در ساختار جمعیتی، اثرات زیادی بر آمار مربوط به نرخ ازدواج و میانگین سن ازدواج گذاشته است. تأیید این ادعا آن‌جاست که ما هرچه به سمت ساختارهای جمعیتی مسن‌تر حرکت می‌کنیم (برای نمونه بخش شمیرانات شهر تهران)، میانگین سنی ازدواج افزایش می‌یابد.

دوام زندگی (طول مدت ازدواج)

شاخص طول مدت زندگی بیانگر میزان فراوانی طلاق‌های ثبت شده به حسب طول مدت زندگی مشترک است. به عبارت ساده‌تر این شاخص نشان می‌دهد چه میزان از طلاق‌های ثبت شده مربوط به خانواده‌هایی است که کمتر از یک سال یا دو سال و بیشتر، از تشکیل زندگی مشترک آن‌ها می‌گذرد. آن چیزی که برای ما در اینجا اهمیت دارد، درصد طلاق‌هایی است که مربوط به خانواده‌های کمتر از ۴ سال است. کارشناسان معتقدند؛ ۴ سال ابتدایی زندگی مشترک، نقش مهمی در استحکام و دوام آن دارد. علاوه بر این؛ گونه شناسی طلاق‌ها نشان از تفاوت علت طلاق‌ها در خانواده‌های نوپا (کمتر از ۴ سال) از سایر طلاق‌ها دارد.

بر پایه اطلاعات منتشر شده از طرف سازمان ثبت احوال کشور، در ۹ ماهه سال ۱۳۹۴؛ ۳۹.۸ درصد از کل طلاق‌های ثبت شده در مناطق شهری مربوط به خانواده‌هایی است که کمتر از ۴ سال از شروع زندگی مشترک‌شان گذشته است. این شاخص در مناطق روستایی کشور؛ ۴۹.۴ درصد از کل طلاق‌های ثبت شده است.

توصیف دقیق شاخص دوام زندگی با توجه به تغییرات این شاخص در طی گذر زمان ممکن می‌شود. نمودار زیر، تغییرات درصد طلاق‌های ثبت شده در ۴ سال اول زندگی مشترک را طی ۱۰ سال اخیر (۹۴-۱۳۸۴) به تفکیک مناطق شهری و مناطق روستای کشور و شهر تهران نشان می‌دهد:

طی ۱۰ سال گذشته همواره درصد طلاق‌های ثبت شده در خانواده‌های نوپا (زیر ۴ سال) رو به کاهش بوده است. این مطلب با توجه به این که همواره شاخص مذکور در مناطق شهری نسبت به مناطق روستایی و در شهر تهران نسبت به سایر نقاط کشور از

درصد کمتری برخوردار بوده است، می‌تواند معنادار باشد. بدین ترتیب می‌توان گفت؛ هرچه در طی زمان بر میزان آگاهی عمومی مردم و جوانان در زمینه ازدواج افزوده شده است، آسیب‌ها و عواملی که می‌تواند در فروپاشی زندگی در سال‌های آغازین آن موثر باشد، کاهش یافته است. طبیعی است مردم در مناطق شهری به نسبت مناطق روستایی و در شهر تهران به نسبت سایر نقاط کشور، از سطح گاهی و مهارت‌های بیشتری در زمینه ازدواج و زندگی مشترک برخوردار هستند. البته میزان دسترسی به مراکز تخصصی مشاوره خانواده در مناطق شهری و به ویژه شهر تهران را نباید از نظر دور داشت.